

MONUMENTELE NU AU VRUT SĂ MĂ PĂRĂSEASCĂ convorbire cu... arhitectul ȘTEFAN BALȘ

- Cît mai mult respect pentru vechea construcție
- Deși nu aveam nici o afinitate pentru cetăți și fortărețe, mi-au dat mari satisfacții
- Am început lunga mea activitate în serviciul *Comisiunii Monumentelor Istorice*
- Am căutat să mă pregătesc pentru viitoarea mea specializare, fără să bănuiesc că aceasta îmi va place într-atît încît să nu o mai părăsesc.

Ștefan Balș e un nume care ne-a fost dintotdeauna familiar, un nume pe care l-am auzit rostit firesc de fiecare dată cînd se vorbea despre restaurare, un nume de care se leagă involuntar și amintiri ale copilăriei noastre; vacanțele la 2 Mai sau în Moldova — Cetatea Neamțului în plină reconstrucție, Agapia, Secu, Rîșca, Războieni. . .

Locuința sa, un modest apartament la ultimul etaj al unui imobil interbelic de pe strada M. Eminescu, conține puține lucruri, într-o ordine desăvîrșită; un dulap, o canapea, un scrin enorm care scoate la iveală cele mai neastepate lucruri — de la planuri pînă la zaharicale —, o mică bibliotecă cu tot ceea ce se poate imagina ca publicații în domeniul monumentelor și restaurării (din care cu siguranță că aproape jumătate sînt legate de numele său) și, în sfîrșit, masa de lucru veche, cu lemnul tocit de mîinile neobosite ale arhitectului, pe care se află, ca întotdeauna, ceștile de cafea și carafa, alături de un ultim detaliu pentru Sf. Gheorghe sau Putna. Pe pereți, litografii din secolul trecut, « Les grandes routes aériennes du monde », portrete de familie despre care Șt. Balș spune laconic: « strămoșii mei ».

Întîlnirile noastre sînt mereu încadrate de orare precise, Ștefan Balș fiind unul din aceia pentru care timpul e o avuție prețioasă, pe care o împarte cu generozitate dar și cu parcimonie, prietenilor, familiei și în primul rînd meseriei. Rareori am putut întîrzia în plăcuta sa ospitalitate mai mult decît timpul dinainte stabilit.

Nici acum, la cei 81 de ani, nici altă dată, nu ni-l putem imagina altfel pe Ștefan Balș decît cu rucsacul în spate — rucsacul său enorm, care o străbătut țara în lung și-n lat, o bună parte din Europa, care a călătorit pînă în îndepărtata Brazilie și care a fost și rucsacul vacanțelor studenției noastre —, acest minunat ruscac care se găsește și acum în camera de lucru a arhitectului, mereu gata de drum, neobosit.

Întrebare: Sînteți bine cunoscut ca restaurator și ca un mare iubitor de arhitectură veche; cum ați ajuns la restaurare — a fost o simplă întîmplare?

Ștefan Balș: După absolvirea studiilor la Facultatea de Arhitectură, m-am lăsat convins să intru ca bursier la Școala Română de la Roma, atras fiind de posibilitatea șederii timp de 2 ani în Italia, fără a resimți însă nici o atracție deosebită pentru specializarea ca restaurator, străin de preocupările unui proaspăt arhitect care ar fi dorit să realizeze mai degrabă lucrări de arhitectură contemporană.

În acești doi ani de activitate cu totul liberă și fără îndrumări precise (singura mea obligație era întocmirea și trimiterea rapoartelor în țară), am căutat să mă pregătesc pentru viitoarea specializare, fără a bănuși că aceasta îmi va place într-atît încît să nu o mai părăsesc o viață întreagă.

Întrebare: Asta se întîmplă prin 1928. La acea dată, meseria de restaurator era deja conturată? Cum a decurs de fapt această specializare?

Ștefan Balș: Noțiunile de bază le-am extras din puținele publicații pe atunci, ale unor autori ca Viollet le Duc, Paul Léon, Camillo Boito, și G. Giovannoni, acesta din urmă predînd și cursul de specialitate la Facultatea de Arhitectură din Roma. Dar toată această parte teoretică, lipsită de îndrumările și explicațiile tehnice necesare pe șantier, mi s-a părut insuficientă pentru formația unui arhitect doritor de fapte concrete. Le-am completat prin urmărirea muncii la numeroase șantiere de restaurare în curs, la Roma și în alte orașe din Italia, socotind că aceasta este singura în măsură să precizeze abecedarul cunoștințelor necesare în proiectare și în urmărirea execuției. Pe scurt, aceste noțiuni elementare au cuprins, pe de-o parte, știința descifrării în zidurile monumentului a elementelor modificate sau dispărute, ajutînd la redobîndirea înfățișării inițiale prin cercetări și relevee cît mai precise și, pe de altă parte, stabilirea și cîntărirea cu grijă a volumului de modificări necesare pentru înlăturarea adăugirilor ulterioare, în ideea respectării succesiunii etapelor istorice înscrise pe monument.

Întrebare: Ce a urmat întoarcerii de la Roma?

Ștefan Balș: Astfel pregătit am început lunga mea activitate în serviciul *Comisiunii Monumentelor Istorice*, din 1930 pînă în 1950, cu singura întrerupere a anilor de război.

Restaurările datorate arhitecților din generația mai veche, ca Alexandru Băicoianu, N. Gabrielescu, Al Zagoriș, Gh. Lupu, I. Trajanescu și N. Ghika—Budești, la care mai trebuie adăugat și inginerul Grigore Cerchez căruia i se datorează salvarea *Bisericii Curții Domnești* din Curtea de Argeș, înlocuiseră treptat mult criticata operă a francezului Lecomte du Nouÿ. Tinăra generație formată la Școala Română de la Roma a preluat această indeletnicire după principii noi de pregătire științifică, mai apropiată de respectul față de partea autentică, păstrată încă în vechea clădire.

Întrebare: Pentru noi, existența vechii *Comisiuni a Monumentelor Istorice* a rămas un fel de legendă. Ați făcut parte din ea, ați colaborat cu lorga, cu arhitecți de renume ca Ghika—Budești, Petre Antonescu și alții. Cum funcționa, de fapt, această Comisiune?

Ștefan Balș: Activitatea practică a Comisiei era asigurată printr-un *Serviciu Tehnic*, condus de arhitectul N. Ghika—Budești, ajutat, pentru partea istorică, de V. Drăghiceanu și apoi V. Brăulescu și, pentru proiectare și munca de teren, de către patru arhitecți: Sterie Becu, Horia Teodoru, Em. Costescu și eu, ultimii trei formați la aceeași Școală de la Roma, și de doi conductor-iarhitecți, V. Ioachimescu și V. Moisescu. Sediul central de la *Casa Școlilor*, din strada General Berthelot, adăpostea arhiva și o bogată bibliotecă. Lucrările din Oltenia erau în sarcina arhitectului Athanasescu, cele din Transilvania reveneau unui colectiv condus de prof. C. Daicovicu, iar cele din Bucovina prof. arh. Petre Luța.

Proiectele de restaurare cu planurile și documentațiile tehnice, întocmite în funcție de fondurile anuale repartizate, erau prezentate spre aprobare comisiei prezidată de lorga și avînd ca membri personalități printre care Al. Lapedatu, Gh. Balș, P. Antonescu și alții.

De mare sprijin în activitatea de restaurare era biblioteca de specialitate, neprețuită colecție a buletinelor anuale ale Comisiunii, ca și publicațiile apărute asupra Moldovei și Țării Românești de Gheorghe Balș și Nicolae Ghika—Budești, asupra Transilvaniei de Virgil Vătășianu și asupra istoriei arhitecturii vechi românești de Grigore Ionescu — toate formînd materialul de bază la întocmirea proiectelor, material completat de la an la an cu arhiva proprie a proiectelor deja realizate.

Întrebare: Privind în urmă, care e rolul pe care considerați că l-a avut vechea comisiune? Pentru dumneavoastră, ce a însemnat această perioadă?

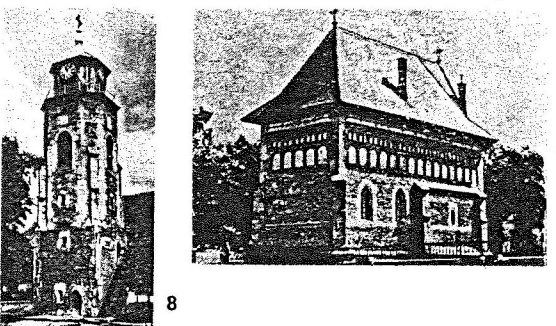
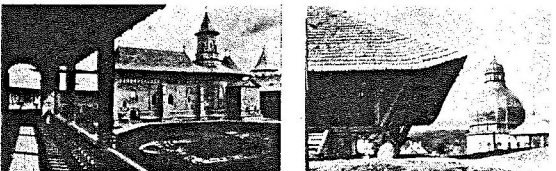
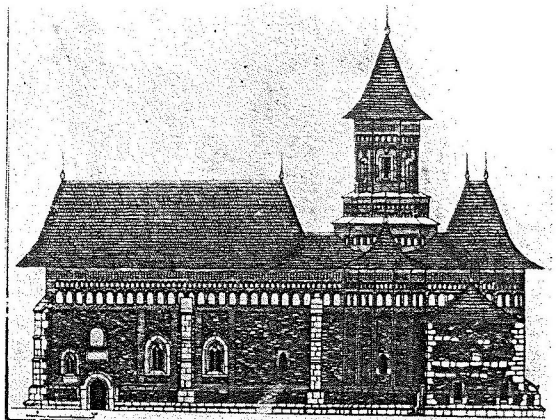
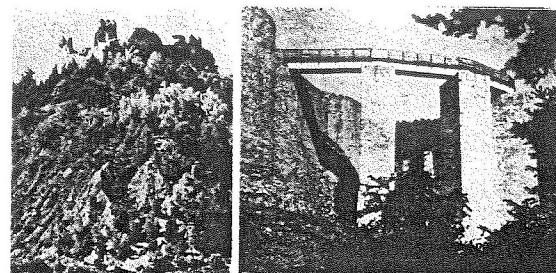
Ștefan Balș: Din cauza marelui număr de monumente cerînd lucrări de reparație urgente, a personalului tehnic foarte redus, a fondurilor modeste alocate și a sistemului de lucru în antrepriză, toată această perioadă a reprezentat, în principal, o acțiune de salvare, reparații și întreținere, fără modificări în formele arhitecturale existente. Lucrările importante au fost puține și întinse pe un număr mare de ani. Merită a fi menționate totuși acele lucrări de restaurare propriu-zisă de la Sf. Elefterie Vechi, Crețulescu, Antim și Scaune din București, cu turlele lor refăcute, Snagov-ul și Neamț, ca și consolidările temeinice după cutremurul din 1940, la Golia și Sf. Sava din Iași, la Cașin și Borzești de asemenea grav avariate.

Cu toate condițiile destul de grele din cauza numeroaselor deplasări pe teren — deplasările erau asigurate prin abonamente anuale pe toate liniile C.F.R. —, fără personal ajutător, acești ani au avut avantajul de a mă învăța să mă bazez pe propriile mele cunoștințe.

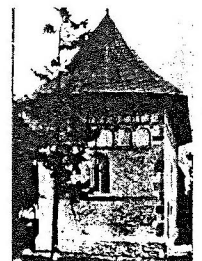
Întrebare: Care au fost personalitățile cărora le datorăți învățarea meseriei?

Ștefan Balș: Nu pot trece cu vederea ajutorul primit de la șeful meu direct, arhitectul Horia Teodoru, prin sfaturile tehnice și prin exemplul de sistematizare științifică a muncii, după cum nu pot uita experiența de șantier cîștigată în raporturile de colaborare avute cu arhitectul Alexandru Popovici, deosebit de competent în materie de execuție.

Fiecare din lucrările ce s-au succedat au contribuit, prin diversitatea problemelor puse, să-mi mărească cunoștințele în domeniu, pînă în momentul desființării *Comisiunii Monumentelor Istorice* și încheierii activității acestei vechi instituții.

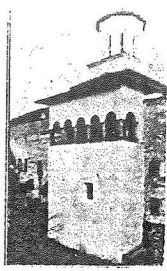

RESTAURĂRI: 1. 2. Cetatea Neamțului, înainte și după restaurare 3. 4. 5. 6. Mănăstirea Neamțului (în colaborare) biserica și chiliile înainte de restaurare, proiectul de restaurare a bisericii, vedere a incintei după restaurare, aghiazmatarul și hambarul vechi — 7. 8. Piatra Neamț, Sf. Ion, restaurare de parament, Turnul lui Ștefan (în colaborare), înainte de restaurare — 9. Războieni biserica după restaurare și desfacerea turlelor — 10. 11. Mănăstirea Moldovița (în colaborare), vedere de ansamblu

30

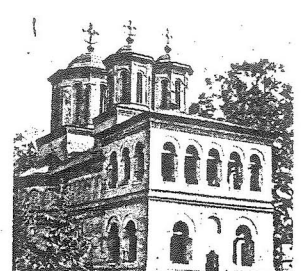
29

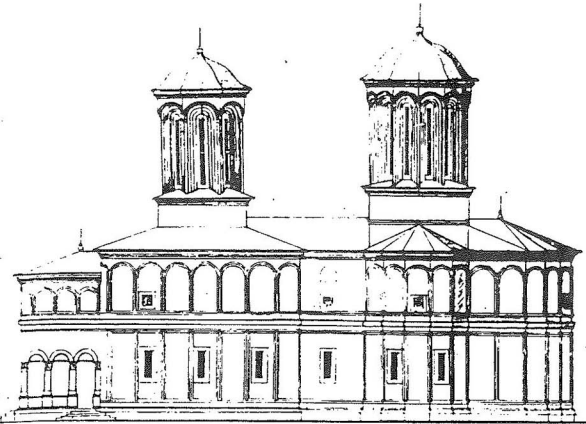
28

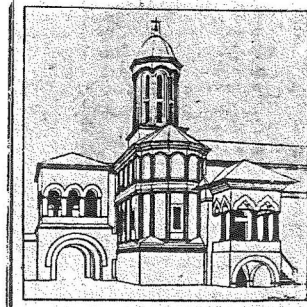
26

25

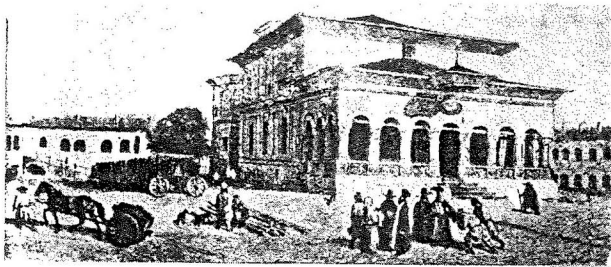
23

27

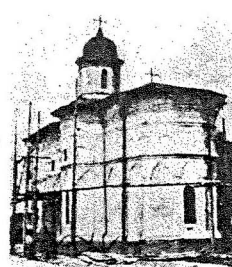
24

20

19

18

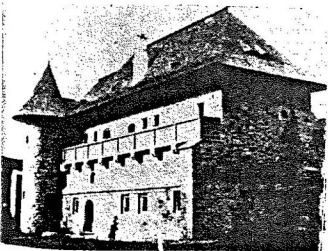

17

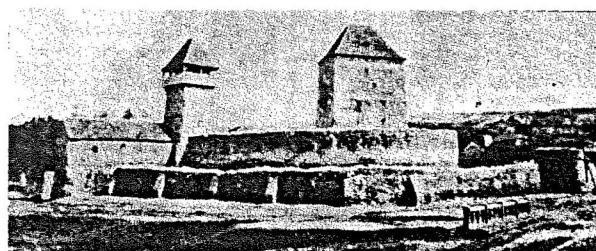

clisiarnița — 12. Cluj, Cetatea țărănească după restaurare — 13. Alba Iulia, Catedrala romano-catolică — 14. Mănăstirea Hodoș-Bodrog restaurarea bisericii (în colaborare cu arh. V. Antonescu) — 15, 16. Mănăstirea Snagov înainte de restaurare — 1944 — și după restaurare, cu refacerea turelor — 17, 18. București, biserica Crețulescu, înainte și după restaurare — 19, 20. București, Sf. Elefterie Vechi înainte și după restaurare — 21, 22. București, Sf. Gheorghe Nou desen de

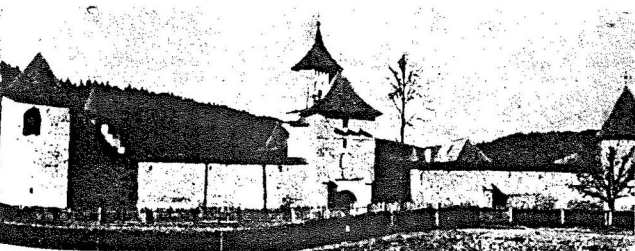
Raffet, sec. XIX, proiect de restaurare, 1983 — 23. București, Patriarhia (în colaborare cu arh. P. E. Miculescu), restaurarea paraclisului-perspectivă — 24, 25, 26. Pitești, Sf. Gheorghe înainte și după restaurare, cu desfacerea turnului și a pridvorului adăugat — 27. Cîmpulung; Bărăția (în colaborare) turnul înainte de restaurare — 28, 29, 30. Mănăstirea Horezu (cu R. Mănculescu și colaboratorii) vedere a incintei cu turnul de acces, paraclisul și foisorul lui Dionisie

11

12

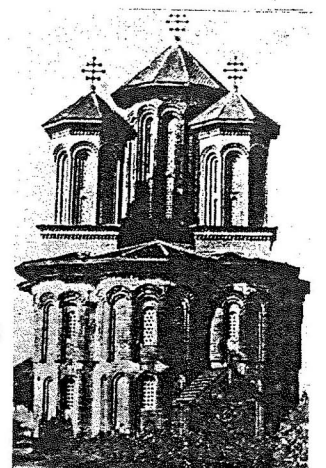
10

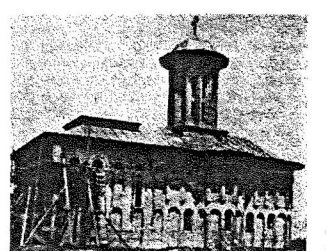
14

13

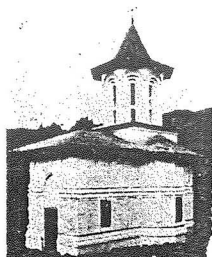

16

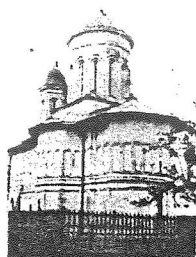

15

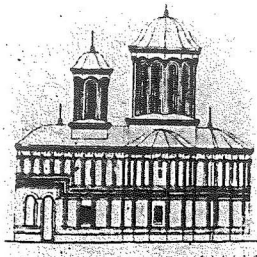
25

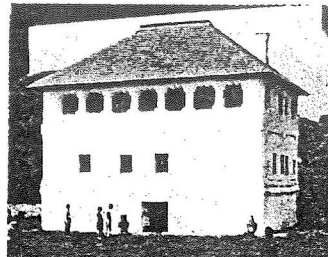
31

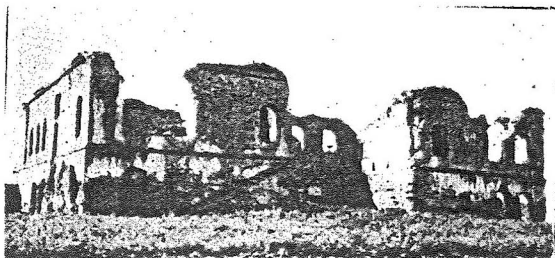
32

33

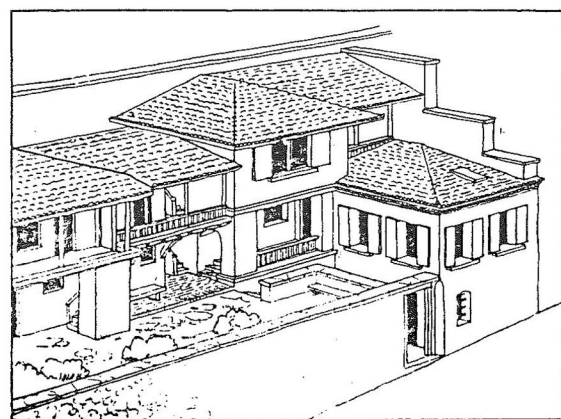
34

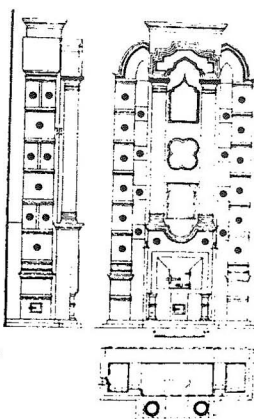
35

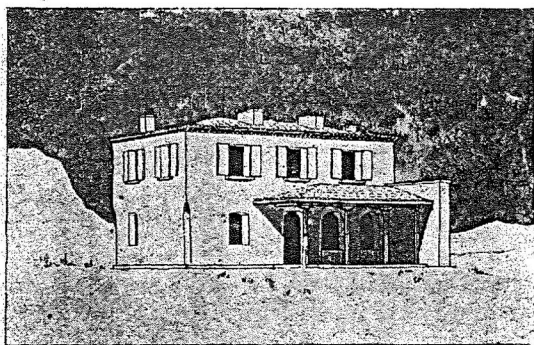
36

41

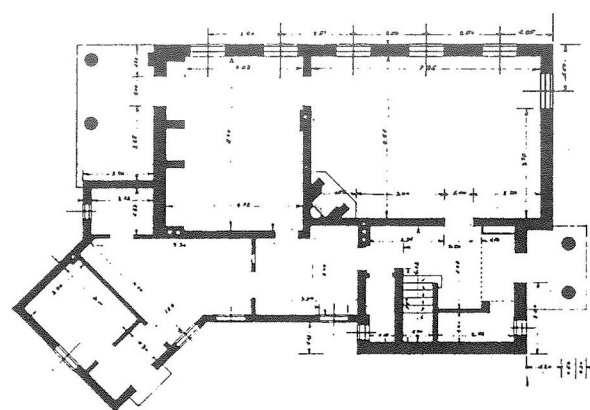
37

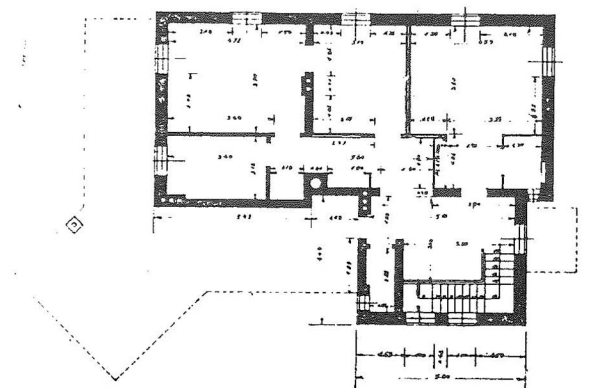
42

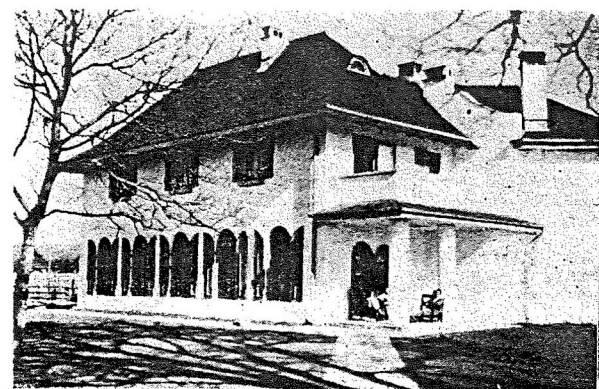
43

38

39

40

44

45

46

— 31. Schitul Sf. Ștefan-Horezu după restaurare — 32, 33. Mănăstirea Gura Motrului (în colaborare cu E. Greceanu) biserica înainte de restaurare și proiectul restaurării — 34. Măldărești, Cula Duca (în colaborare) — 35, 36. Potlogi, Palatul (cu R. Udrioi și colaboratorii) înainte și după restaurare — 37. Leordeni, restaurarea Casei, relieu sobe — ALTE LUCRĂRI: — 38, 39, 40. Villă la Cornu, Cimpina (1936—1937) — 41. Casa Pherekyde, Balcic (1937—1938), perspectivă — 42. Casa Constantinescu, Balcic (1938), perspectivă
PORTRETE: — 43. Arhitectul Ștefan Balș — în mijlocul colegilor de la ISPROR, Gh. Gheorghiu, C. Pavelescu, N. Diaconu, M. Pavelescu, Mariana Angelescu, Coli Tănăsescu (Ghica), Dan Izvoranu — 44. Ing. Gh. Balș (1868—1936) — unchiul lui Ștefan Balș — membru al Academiei, autorul lucrărilor: «Bisericile lui Ștefan cel Mare», 1926 («Bisericile moldovenești din veacul al XVI-lea», 1928) «Bisericile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea», 1933 și multe altele — 45, 46. Arh. Ștefan Balș și rucsacul său...

Întrebare: Răsfoind revista Arhitectura, am găsit un articol din 1952 în care prezentați niște locuințe noi la Medgidia. E adevărat că ați proiectat și locuințe?

destul de mult timp liber. Plecam de acasă pe la șase dimineața, treceam întâi pe la șantiere și apoi la birou.

Întrebare: Cînd ați reluat activitatea de restaurare?

Ștefan Balș: Între 1950—1955, am fost angajat în cadrul atelierelor de proiectare de locuințe din I.C.S.O.R. și I.S.P.R.O.R. Locuințele muncitorești de la Medgidia le-am proiectat cu arhitecta Lola Levi. În 1945, în afara serviciului, am proiectat, împreună cu C. Roșu, Căminul Băncii Românești, de lângă Poșta Vitan. Am făcut și un proiect de locuințe pentru funcționarii băncii — duplex-uri cum s-ar spune astăzi — rămas la studiul de proiect. Lucram mai ales cînd terminam cu deplasările, pentru că atunci îmi rămânea

Ștefan Balș: Socotisem activitatea mea ca restaurator încheiată, dar, în 1955, monumentele nu au vrut să mă părăsească și astfel a fost înființat în cadrul I.S.P.R.O.R. un atelier de proiectare pentru restaurări de monumente, comandate de către Departamentul Cultelor, proiecte ce au și intrat în execuție. Am funcționat astfel

pină în 1960 cînd întregul atelier, cuprînzînd acum un însemnat număr de arhitecți specializați, a fost integrat în noua instituție de mult dorită, a Direcției Monumentelor Istorice și de Artă, laolaltă cu toate celelalte servicii de cercetare, documentare, avizare și execuție, aducînd sub o singură conducere, unitară, toate disciplinele ce puteau asigura salvarea, întreținerea și restaurarea, în condiții de execuție optime, ale multor opropșilor monumente.

Întrebare: Cum se desfășura munca în noua Direcție?

Ștefan Balș: În cei 18 ani care au urmat, s-a desfășurat o activitate susținută în munca de îngrijire și restaurare concepută pe plan mai larg, depășind obiectivul monumentului unicat, prin preocuparea în încadrării sale în cadrul unui ansamblu, și mergînd, în cazul așezărilor urbane, pînă la punerea în valoare a unei grupări de monumente...

Întrebare: ... grija dumneavoastră pentru conturarea unui ansamblu mergea pînă la alegerea și plantarea vegetației; ca la Horezu, ca la Mănăstirea Neamț; și în minte că la Cetatea Neamțului ați cerut cu tot dinadinsul să se aducă citeva «mărită-mă, mamă!»...

Ștefan Balș: În ce privește activitatea mea profesională, schimbarea survenită, prin trecerea la instituțiile înaintea pomenite, a atras o modificare radicală a stilului de lucru din perioada precedentă, prin trecerea de la munca individuală, neîncadrată, la munca în colectiv, cu toate avantajele oferite de ceilalți colaboratori, la fel de bine pregătiți în specificul lor, dar supuși totuși unei autorități unice — a arhitectului —, menită să asigure un tot bine încheiat.

Întrebare: Păstrați o amintire bună mijloacelor pe care le aveți la dispoziție în noua Direcție?

Ștefan Balș: Foarte bună. Direcția, organizată în sensul de care vorbeam mai înainte, de către arhitect Virgil Bilciurescu, în noul sediu din strada Enăchiță Văcărescu de sub Dealul Mitropoliei, a cuprins patru mari ateliere de proiectare, o grupă de studii, cu arhiva respectivă, și un întreg complex al grupei de execuție, condus de ing. V. Munteanu, pentru asigurarea mersului șantierelor repartizate pe tot cuprinsul țării. O fototecă bine clădită, un laborator foto și un laborator pentru analiza materialelor și mortarelor, au completat zestrea noii Direcții.

Întrebare: Ne amintim cu plăcere de clădirea D.M.I.-ului din spatele Patriarhiei, de atmosfera de lucru atît de caldă, de grădina din spate cu mesele de ping-pong... Cine făcuse proiectul corpului de ateliere?

Ștefan Balș: Arhitectul Chefneux — a fost una dintre lucrările lui cele mai reușite.

Întrebare: Pomeniți-ne pe cîțiva dintre colaboratorii și colegii de la Direcție.

Ștefan Balș: Consider ca cei mai talentați, dintre arhitecții cu cre am lucrat în activitatea de restaurare, pe Rodica Mănciuлесcu și Ioana Grigorescu. De asemenea, trebuie citați și arhitecții Radu Udriou, Laurențiu Vasilescu, Eugenia Greceanu, Liana Bilciurescu, Sanda Ignat, Eugen Chefneux, Nicolae Diaconu, ca și Ion Balș, G. M. Cantacuzino și P. E. Miculescu, inginerii Costel Grigorescu și Teodor Barbu, care acceptau, lucru rar, ideile arhitecților, Istudor de la laboratorul de cercetări și mulți alții. Din execuție, mai mă gîndesc la inginerul Dan Lotru, înmormîntat la Bolnița, Horezului, care a știut să-și pună sufletul în ceea ce a făcut, la Haznas, cu care am lucrat Mănăstirea și Cetatea Neamțului, și la Panco pentru Moldovița. La Ioana Grigorescu, deși nu puteam fi de acord cu felul în care înțelegea munca de restaurare, am apreciat deosebit exigența sa în materie de execuție, pasiunea pe care o punea în restaurare. Din păcate, a imprimat o pecete personală care a stîrbit, adesea, expresia tradițională a monumentului, în dorința, lăudabilă dar și ambițioasă, de a trata lucrările sale în spiritul arhitecturii de astăzi. Rodica (Mănciuлесcu), în afară de neprețuitul ajutor ce l-am avut în lunga noastră colaborare, cu rară sobrietate și discreție, cu o deosebită putere de muncă, a proiectat restaurări în stilul pe care l-am considerat întodeauna ca cel mai corect.

Întrebare: Din felul în care ați practicat restaurarea în aproape 50 de ani, se poate spune că sinteți adeptul unei restaurări «discrete»? Sinteți de părere că intervenția arhitectului restaurator trebuie să fie cit mai puțin vizibilă?

Ștefan Balș: Cit mai mult respect pentru vechea construcție!

Întrebare: Dintre restaurările nenumărate, din această ultimă perioadă, pe care le considerați mai importante sau care sînt cele de care v-ați atașat în mod special?

Ștefan Balș: În primul rînd ansamblurile de Horezu, Neamț, Alba Iulia, Snagov, Cîmpulung, Moldovița și dintre cele izolate Piatra Neamț, Războieni, Potlogi. Cetățile de la Cîlnic și Neamț, deși nu aveam nici o afinitate pentru cetăți și fortărețe, mi-au dat mari satisfacții.

Întrebare: Cum se situa activitatea de restaurare din cadrul D.M.I., față de un context mai larg, al țărilor vecine sau chiar european?

Ștefan Balș: E greu de răspuns. Eu, de exemplu, după război, prima deplasare am făcut-o la Budapesta. Impresia mea e că, la ei, în R. D. G., Cehoslovacia, fără a mai vorbi de Italia, Grecia etc., dotarea și organizarea era mai bună. Aș îndrăzni, însă, să spun că, la noi, ideea activității de restaurare era poate chiar mai bună.

Întrebare: La ce lucrări în momentul de față?

Ștefan Balș: Pentru organele eclesiastice, am putut continua lucrările deja începute de la Sf. Gheorghe din București, ansamblul de la Rîșca, Casa Domnească de la Bistrița (preluată după restaurarea arh. N. Diaconu). Ca lucrări noi: Casa Domnească de la Putna și pridvorul de la Vechea Mitropolie din Iași.

Întrebare: În sfîrșit, știm că nu ați disprețuit niciodată arhitectura modernă. Cunoscînd atît de bine arhitectura veche, cum vi se pare ceea ce se construiește acum la noi și, în general, în lume?

Ștefan Balș: Arhitectura de azi nu poate să mai îmi placă, fiind impusă de tehnică, de factori de economie, de necesități de cazare; nu mai e arhitectura ceea ce era — operă de creație, desigur, în afara citorva exemple de reușită.

Interviu realizat de arhitecții CRISTINA și ȘTEFAN MĂNCIULESCU

BIBLIOGRAFIE ȘTEFAN BALȘ

I. PERIODICE

- 1929 Sant Angelo al Monte Rapano — Ephemeris daco-romanica, Roma
1931 O biserică fortificată din Iași — Închinare lui Iorga, București
1934 Biserica Sf. Elefterie din București — BCMI
1943 Biserica din Vad, jud. Someș — BCMI
1945 Casa din Leordeni, jud. Ilfov — BCMI
1952 Locuințe noi în Medgidia — Arhitectura nr. 6—7
1954 Vechi locuințe boierești din Gorj — SCIA
1955 Restaurarea Palatului Potlogi Arhitectura nr. 2
1962 Restaurarea Mănăstirii Neamț — MMS
1963 Noi descoperiri la Mănăstirea Hurezu, cu prilejul lucrărilor de restaurare — Studii DMI
1964 Restaurarea Mănăstirii Neamț (colaborare cu I. Balș, R. Heitel) — Studii DMI
1964 Restaurarea Mănăstirii Gura Motrului — Studii DMI
1966 Biserica Mănăstirii Putna — MMS
1967 Biserica Episcopiei Argeșului — MMS
1967 Cetatea Cîlnic — Studii DMI
1969 Restaurarea Bărăției din Cîmpulung — Studii DMI
1970 Lucrările de restaurare la biserica din Brădet — Argeș — BMI nr. 2
1971 Observații noi asupra bisericii Mănăstirii Neamț — BMI
1971 Restaurarea Cetății Neamț — BMI nr. 2
1971 Sf. Vineri, Tirgoviște — un tip neobișnuit de pridvor în arhitectura veche din Muntenia (colaborare cu R. Mănciuлесcu — BMI nr. 3)
1971 Citeva date noi despre Mănăstirea Moldovița — BMI nr. 3
1972 Restaurarea bisericii Crepulescu, București — BMI nr. 3
1975 Restaurarea bisericii Radu Vodă, București — BMI nr. 1
1975 Restaurarea bisericii din Războieni, jud. Neamț — BMI nr. 2
1976 Sf. Gheorghe, Pitești — BMI nr. 2
1977 Sf. Gheorghe, București — BMI

II. CĂRȚI

- 1957 Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R., vol. 1, (glosarul termenilor de specialitate)
1958 Mănăstirea Neamț, Ed. Tehnică (în colaborare cu Corina Nicolescu)
1958 Mănăstirea Moldovița, Ed. Tehnică (în colaborare cu Corina Nicolescu)
1965 Mănăstirea Humor, Ed. Meridiane
1966 Mănăstirea Secu, Ed. Meridiane
1968 Potlogi, Ed. Meridiane

III. COMUNICĂRI LA SESIUNILE ȘTIINȚELOR D.M.I.A.

- 1963 Mănăstirea Hurezu, descoperiri
1964 Restaurarea cetății din Cîlnic
1964 Mănăstirea Neamț, probleme de restaurare
1966 Restaurarea Bărăției din Cîmpulung
1968 Biserica din Brădet, probleme de restaurare
1973 Restaurarea bisericii Radu Vodă, București
1974 Cula Duca din Măldărești
1975 Sf. Gheorghe, București — rezultatele cercetărilor

IV. CASETE D.M.I.

Brebu, Bărăția Cîmpulung, Mănăstirea Hurezu, Măldărești, Humor

V. MANUSCRISE

Case vechi din Moldova — Pribești, Trifești
Biserici de zid din regiunea Bicoz
Mănăstirea Arnota
Biserica Mănăstirii Neamț

VI. TRADUCERI

1956 Alfredo Barbacci: Restaurarea monumentelor în Italia (II restaura dei monumenti in Italia, Libreria della Stato Roma).

RESTAURĂRI ȘTEFAN BALȘ

- Sf. Elefterie Vechi, București (1930)
- Mănăstirea Neamț (1930—34, 60—65)
- Biserica din Pătroaia — Dimbovița (1931)
- Biserica Crețulescu, București (1932—1939)
- Biserica din Borzești (1934, 1943)
- Biserica Scaune, București (1934, 1937, 1947)
- Sf. Spiridon Vechi, București (1934, 1937)
- Biserica Schitului Clocociov — Olt (1934)
- Biserica Precista din Bacău (1935—1936)
- Biserica de lemn din Măiorești — Mureș, strămutată la Sinaia (1935)
- Huși, palatul episcopal (1936)
- Turnul clopotniță de la Cașin — Bacău (1936—1938)
- Sf. Sava, Iași (1936—1939)
- Biserica Mănăstirii Birnova — Iași (1937)
- Episcopia Romanului (1937—1938)
- Mauzoleul de la Buftea (1937—1938)
- Sf. Ion, Piatra-Neamț (1937—1938)
- Biserica Mănăstirii Coșula (1938)
- Biserica din Vad — Someș (1938)
- Biserica fostei Mănăstirii Dobrovăț (1938)
- Biserica Mănăstirii Snagov (1943—1947)
- Golia, Iași (1943—1944)
- Mănăstirea Cetățuia, Iași (1943—1944)
- Biserica din Burdujeni — Suceava (1943—1944)
- Sf. Dumitru, Suceava (1943)
- Biserica Antim, București (1945—1946)
- Mănăstirea Căldărașani (1947, 1960—1965)
- Mănăstirea Cernica (1959—1960)
- Biserica și paraclisul Patriarhiei, București (1960—1962)
- Mănăstirea Brebu (1960—1963)
- Schitul Balamuci — Ilfov (1960—1962)
- Mănăstirea Hurezu (1961—1975)
- Cetatea tărănească de la Cîlnic (1961—1963)
- Turnul și biserica fostei mănăstiri Radu Vodă, București (1962—1964, 1970—1974)
- Cula Duca, Măldărești (1962—1965)
- Cetatea Neamț (1963—1970)
- Sf. Gheorghe, Pitești (1964—1968)
- Biserica schitului Brădet — Argeș (1964—1966)
- Mănăstirea Moldovița (1966—1970)
- Mănăstirea Rîșca (1968—1975)
- Cazarma Babilon și Sala Unirii, Alba-Iulia (1967—1968)
- Catedrala Ortodoxă, Alba-Iulia (1967—1971)
- Catedrala Romano-Catolică, Alba-Iulia (1967—1975)
- Biserica din Războieni — Neamț (1973—1975)
- Sf. Gheorghe, București (1974—1975, 1977 — în curs)
- Mănăstirea Hodoș-Bodrog — Arad colab. cu arh. V. Antonescu (1978—1979)
- Casa Domnească, Mănăstirea Putna, colab. cu arh. V. Antonescu (în curs)

ALTE LUCRĂRI

- Vila Gordon Hayward, Cornu — Cîmpina (1936—1937)
- Casa D. Pherkyde, Balcic (1937—1938)
- Casa Constantinescu, Balcic (1938)
- Biserica, Balcic (1938)
- Casa Chrissoveloni, Ghidigeni — refacerea după incendiu/colab. cu arh. I. Balș
- Cămin pentru Banca Românească, București (colab. cu arh. I. Balș)
- Locuințe pentru Banca Românească București 1945, proiect
- Bloc Suțu, Piața Universității (arh. G. M. Cantacuzino), București — restaurare